

دارالضرب اصفهان چهار صد سال اخیر

فرزانه قائینی

با اطلاع وی ضرب می‌شد، ولی سکه‌های مسی را حکام محلی ضرب می‌کردند. با تعویض حکام، نقش سکه تغییر می‌یافت. معیرالممالک ضرابخانه را به کسانی که متخصص ضرب سکه بودند و صلاحیت این کار را داشتند به طور مزایده سالیانه اجاره می‌داد. گاهی اجاره بهای ضرابخانه در شهر بزرگی مثل اصفهان، بین دوهزار تا دوهزار و پانصد تومان بود. این مبلغ را معیرالممالک به طور مستقیم برای پادشاه وقت می‌فرستاد. عیار سکه‌ها را نیز معیرالممالک تعیین می‌کرد و عزل و نصب ضراب باشی، حکاکان، صرافان، قرص کوبان، آهنگران، چرخ کشان، سفید گران و سایر عمال ضرابخانه، نیز از اختیارات او بود.

سکه‌های طلا فقط به مناسبت عید نوروز یا به تخت نشستن پادشاه به ضرب می‌رسید. گاهی سکه‌های بزرگ و سنگینی از طلا ضرب می‌کردند که برای مصارف خصوصی پادشاه و خزانه به کار می‌رفت.

برای ضرب سکه، نخست فلز مذاب در دیگهای مخصوص را در قالبهای بلند می‌ریختند تا به صورت شمش در آید، بعد از آن، شمشها را با مقراضی خاص به قطعاتی هم وزن می‌بریدند و با ضربات چکش گرد می‌کردند، سپس آن را می‌شستند و می‌جوشاندند تا سفید شود. آنگاه قطعه فلز را در منگنه‌ای چوبی قرار می‌دادند و سکه نقش دار را روی آن می‌نهادند و با ضربه‌های چکش نقش را بر آن منتقل می‌کردند.

در اوایل دوره صفویه، متن روی سکه را با خط نسخ می‌نوشتند و تاریخ و محل ضرب بین نوشته‌ها پخش می‌شد. پس از مدتی خط روی سکه، به خط نستعلیق تغییر کرد و تاریخ و محل ضرب در کنار هم قرار می‌گرفت.

در زمان شاه عباس، پول رایج نقره، سکه عباسی معادل با چهار شاهی بود. این سکه برای بار نخست، به

شاه عباس در سال ۱۰۰۰ هجری قمری، پایتخت دولت صفوی را که در شهر قزوین قرار داشت به اصفهان منتقل کرد و باعث آبادی مجدد شهری شد که در دوره سلجوقیان از اعتبار و رونق افتاده بود. شاه عباس در لشکر کشی به ارمنستان و گرجستان، قریب سی هزار خانوار از عیسویان این مناطق را در مازندران مقیم ساخت و هزار خانوار از ارامنه جلفا و ایروان را به اصفهان کوچ داد، و برای آنها در کنار زاینده رود قصبه جلفا را ساخت، و به آنان آزادی داد تا با هندوستان و کشورهای اروپایی تجارت کنند. تجارت ابریشم که قبلاً در انحصار شخص شاه بود، به ارامنه واگذار شد. این امر، چنان تجارت را در اصفهان رونق داد، که آن شهر را به یکی از مراکز مهم تجاری جهان تبدیل کرد.

شاردن تاجر و جهانگرد فرانسوی که در زمان شاه سلیمان صفوی (نزدیک به چهل سال پس از مرگ شاه عباس) به اصفهان رفته بود می‌نویسد: ارامنه چون به جلفا آمدند، هیچ نداشتند. اما پس از سی سال کارشان چندان بالا گرفت که در آن شهر بیش از شصت بازرگان از صد هزار تا یک میلیون اکو (پول فرانسه) در آن عهد سرمایه داشتند.

بازرگانان ارمنی از ایران ابریشم و امتعه دیگر به اروپا می‌بردند و در مقابل آن، گذشته از امتعه فرنگی، مقداری نقره وارد می‌کردند که به مصرف ضرب سکه نقره می‌رسید. از زمان شاه عباس دوم، ارامنه بیشتر سکه‌های فرنگی طلا با خود می‌آوردند. این امر باعث کاهش مسکوکات نقره شد و ارامنه از فروختن این سکه‌های طلا خود داری می‌کردند.

از دوره صفویه، مسئولیت ضرابخانه شاهی، به شخصی با عنوان معیرالممالک سپرده شد که سرپرستی

همه ضرابخانه‌ها به عهده او بود و سکه‌های طلا و نقره

فرمان شاه عباس اول ضرب شد و وزن آن برابر یک مثقال یا $4/64$ گرم بود. پس از عباسی، نیم عباسی و شاهی و بیستی سکه‌های رایج بودند. سکه نیم عباسی را معمولاً به نام پدر شاه عباس خدا بنده یا محمدی می‌گفتند. تا زمان فتحعلیشاه، این سکه با همین عنوان معروف بود و دو شاهی یا صد دینار ارزش داشت و دو برابر شاهی بود. یک شاهی یا پنجاه دینار نیز ربع یک عباسی و مساوی با دو بیستی و نیم بود. سکه‌های طلا نیز دو اشرفی، دو عباسی طلا، یک اشرفی، نیم اشرفی، و ربع اشرفی بود. کوچکترین سکه‌های مسی در زمان شاه عباس اول، به نام غاز یا غاز بکی معروف بود که مطابق یک دهم شاهی و سکه‌های بزرگتر مسی به نام غازی نامیده می‌شد.

سکه‌های زیر نمونه‌هایی است از سکه‌های ضرب اصفهان از آغاز پایتختی آن:

تصویر شماره ۱ نمونه سکه عباسی شاه عباس اول شماره موزه: دوک ۴۷۲ (موزه ملی ایران)

جنس: نقره

قطر: $2/3$ سانتیمتر

وزن: $7/65$ گرم

روی سکه: در وسط یک دایره، ب اصفهان

خاشیه اول: بنده شاه و لا... عبا... خسر

خاشیه دوم: ساییده و ناخوانا و قسمتی نیز ضروب نشده است.

پشت سکه: لا اله الا الله محمد نبی الله علی ولی الله
پس از شاه عباس «سام میرزا» نوه ۱۷ ساله‌اش به سلطنت رسید و عنوان «شاه صفی» را به یاد پدر مقتولش «صفی میرزا» که به فرمان شاه عباس کشته شده بود، انتخاب کرد.

تصویر شماره ۲ نمونه‌ای از سکه‌های محمدی ضرب اصفهان از سام میرزا
شماره موزه: ۸۹۵۶ (موزه رضاعباسی)
جنس: نقره
قطر: $2/3$ سانتیمتر
وزن: $2/3$ گرم

روی سکه: لا اله الا الله محمد رسول الله علی ولی الله

پشت سکه: هست از جان غلام شاه صفی ضرب اصفهان ۳۸.

تاریخ ضرب، به علت سائبیگی و کامل ضرب نشدن عدد صدگان و هزارگان قابل خواندن نیست. از آنجا که شاه صفی اول، از سال ۱۰۳۸ تا ۱۰۵۲ سلطنت می کرد، می توان گفت دو عدد سمت چپ باید صفر و یک باشد، به این ترتیب سال ضرب این سکه باید ۱۰۳۸ هـ. ق باشد.

صفی دوم پسر شاه عباس دوم، اولین بار به نام شاه صفی دوم در سن بیست سالگی، در سال ۱۰۷۷ هجری قمری در اصفهان به تخت نشست. اما به علت بیماری و اوضاع آشفته مملکت تصمیم به برکناری وی گرفته شد و برای بار دوم، با نام سلیمان اول در سال ۱۰۷۹ به تخت نشست.

پشت سکه: لا اله الا الله محمد رسول الله علی ولی الله حاشیه: حسین، علی، محمد، جعفر ... قسمتی ضرب نشده است
زمینه دو طرف سکه، با گل تزئین شده است.

تصویر شماره ۴ نمونه ای از سکه های بیست دیناری دوره دوم سلطنت شاه صفی، که به نام سلیمان ضرب شده است.
شماره موزه: ۸۹۹۴ (موزه رضاعباسی)
جنس: نقره

تصویر شماره ۳ نمونه ای از سکه های یک عباسی از دوره اول سلطنت شاه صفی، ضرب اصفهان
شماره موزه: ۹۰۸۲ (موزه رضاعباسی)

جنس: نقره

قطر: ۳/۲ سانتیمتر

وزن: ۳۶/۸ گرم

روی سکه: از برای صرف زوار امام انس و جان تازه از نام صفی شد سکه صاحبقران
ضرب اصفهان

قطر: ۱/۲ سانتیمتر
وزن: ۱/۷۵ گرم

سلطان حسین با دست خود تاج شاهی را تسلیم
محمود افغان کرد.

تصویر شماره ۵ نمونه‌ای از سکه‌های نقره محمدی
ضرب اصفهان.

شماره موزه: ۹۰۳۴ (موزه رضاعباسی)

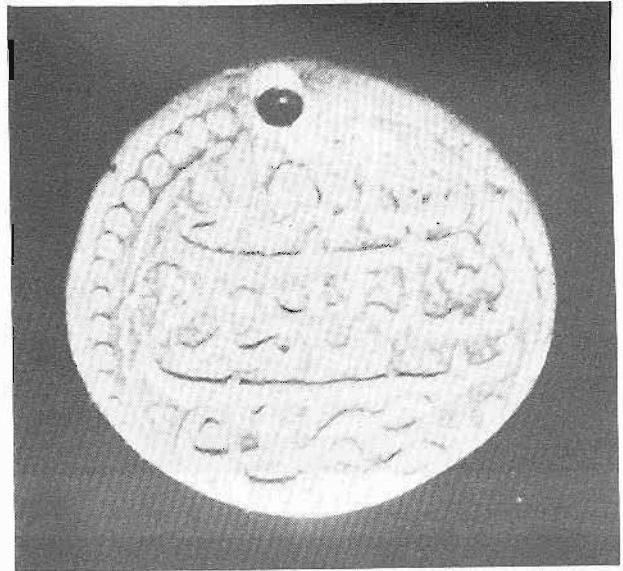
جنس: نقره

قطر: ۲/۳ سانتیمتر

وزن: ۲/۷۲ گرم

روی سکه: بنده شاه ولایت حسین، ضرب اصفهان،

۱۱۳۰

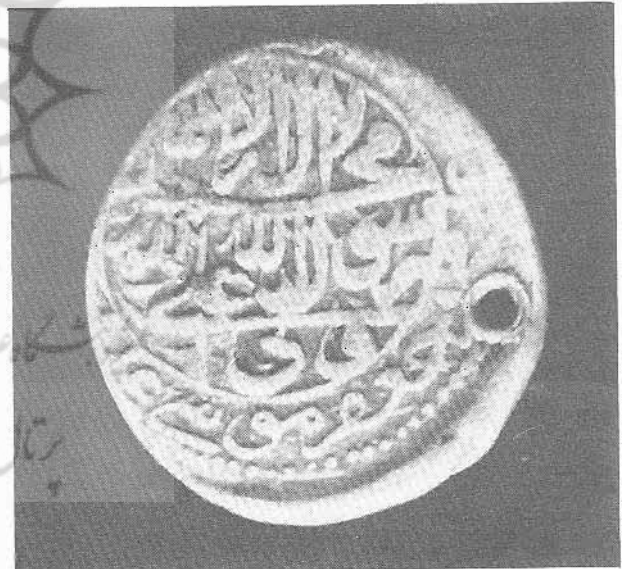
روی سکه: بنده شاه ولایت سلیمان، ضرب اصفهان،

زمینه با گل‌های تزئینی

حاشیه: دوایر تزئینی

پشت سکه: لا اله الا الله محمد رسول الله علی ولی الله

پشت سکه: لا اله الا الله محمد رسول الله علی ولی الله.

متن نوشته داخل یک دایره قرار گرفته است.

شاه سلطان حسین اول پسر سلیمان، در سال ۱۱۰۵

به تخت نشست. در زمان وی جنگ بین ایران و افغانها

روی داد. افغانها به سهولت توانستند از قندهار به

اصفهان برسند و پایتخت را محاصره کنند. عاقبت شاه

زمینه دوطرف با گل و برگ تزئین شده است و حواشی آنها نقش دواير تزئینی دارد.

تصویر شماره ۶ نمونه دیگری از سکه‌های دو و نیم عباسی یا دهشاهی متعلق به دوران شاه سلطان حسین، که بین سالهای ۱۱۰۶ تا ۱۱۲۶ ضرب شده، از زیباترین سکه‌های دوره صفوی هاست. این سکه به لحاظ خط و تزئینات روی آن از زیباترین سکه‌هاست.

شماره موزه: ۹۰۷۸ (موزه رضاعباسی)

جنس: نقره

قطر: ۲/۳ سانتیمتر

وزن: ۸/۴۲ گرم

حاشیه چهارم: زنجیره

سکه دارای دو سوراخ است.

در سال ۱۱۳۵ شاه سلطان حسین رسماً استعفا داد و شاه طهماسب دوم پسر وی به حکومت رسید. شش سال اول سلطنت وی مقارن با تسلط افغانها و چهار سال آخر با اقتدار نادر شاه گذشت.

تصویر شماره ۷ نمونه‌ای از سکه‌های یک عباسی شاه

طهماسب دوم

شماره موزه: ۹۱۶۸ (موزه رضاعباسی)

جنس: نقره

قطر: ۲/۴ سانتیمتر

وزن: ۵/۳۳ گرم

روی سکه: گشت صاحب سکه از توفیق رب المشرقین و مطامع فرنگی در جهان کلب امیرالمومنین سلطان حسین

ضرب اصفهان، ۱۱۰۷

زمینه: نقش گل و برگ تزئینی

حاشیه اول: دایره ساده

حاشیه دوم: زنجیره

پشت سکه: لا اله الا الله محمد رسول الله علی ولی الله

زمینه: با نقش گل و برگ تزئینی

حاشیه اول: زنجیره

حاشیه دوم: محمد، علی، حسن، حسین، علی، محمد،

جعفر، موسی، علی، محمد، علی، حسن

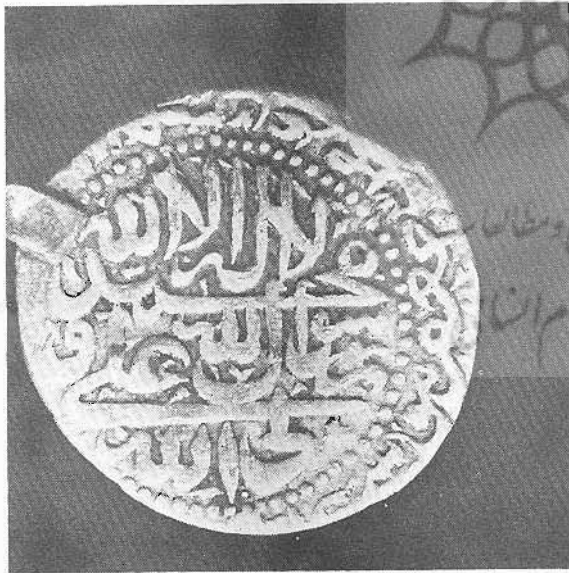
حاشیه سوم: دواير ساده

قطر: ۲/۶ سانتیمتر
وزن: ۵/۳۵ گرم

روی سکه: سکه بر زر زد به توفیق الهی در جهان - ظل
حق عباسی ثالث ثانی صاحبقران، اصفهان ۱۱۴۷
حاشیه اول: دایره ساده
حاشیه دوم: زنجیره
حواشی ناقص ضرب شده است

پشت سکه: لا اله الا الله محمد رسول الله علی ولی الله
حاشیه اول: زنجیره ای
حاشیه دوم: ... حسین، علی، محمد، جعفر، موسی ...

موزه‌ها - شماره ۱۲

روی سکه: بگیتی صاحبقرانی
زد از توفیق حق طهماسب ثانی

ضرب اصفهان ۱۱۴۲
متن صحیح چنین بوده است. بگیتی سکه صاحبقرانی
زد از توفیق حق طهماسب ثانی، ضرب اصفهان ۱۱۴۲
به علت سائیدگی قسمتی ناخواناست.

پشت سکه: لا اله الا الله محمد رسول الله علی ولی الله
حاشیه: ... علی، محمد، علی، ... محمد، جعفر ...
به علت سائیدگی قسمتهایی ناخواناست.
زمینه دو طرف سکه با نقوش گل و برگ تزئین شده
است.

شاه عباس سوم پسر شاه طهماسب دوم، که کودکی
چند ماهه بود، در هفدهم ربیع الاول سال ۱۱۴۴ رسماً
به سلطنت رسیده ولی پیش از آن که سلطنتش اعلام
شود، در سال ۱۱۴۸ از سلطنت خلع و به نزد پدرش، به
سبزوار تبعید شد. به طوری که بعضی از مورخین
می‌نویسند، او کور بوده و در سال ۱۲۰۰ در اصفهان
زندگی می‌کرده است. این سکه، محمدی و ضرب
اصفهان است و به زمانی تعلق دارد که وی رسماً پادشاه
بوده است.

تصویر شماره ۸
شماره موزه: ۹۱۴۳ (موزه رضا عباسی)
جنس: نقره

سکه زد از مشرق ایران چو قرص آفتاب
شاه محمود جهانگیر سیادت انتساب
ضرب اصفهان

قسمتی ساییده و ناخوانا و قسمتی نیز ضرب نشده مانده است.

زمینه دو طرف با نقش برگهای تزئینی

چنانکه ذکر شد، در زمان شاه سلطان حسین حملاتی از جانب افغانها به ایران صورت گرفت و سلسله صفویه در حقیقت پس از قیام محمود افغان مسخر شدن هرات و مشهد به دست آنها و شکست شاه سلطان حسین و سقوط اصفهان پس از چند ماه محاصره در سال ۱۱۳۵ منقرض شد، و محمود افغان حکومت ایران را به دست گرفت و به نام شاه ایران، در سال ۱۱۳۵ هجری قمری به تخت نشست. وی در سال ۱۱۳۷ هجری قمری توسط اشرف افغان به قتل رسید. نمونه‌ای از سکه یک عباسی محمود افغان ضرب اصفهان در تصویر شماره ۹ دیده می‌شود.

تصویر شماره ۹

شماره موزه: ۴۹۵. د. ک (موزه ملی ایران)

جنس: نقره

قطر: ۲/۴ سانتیمتر

وزن: ۴/۵۴ گرم

پشت سکه: لا اله الا الله محمد رسول الله ۱۱۳۵
حاشیه اول: نیم دایره‌های کنگره‌ای
حاشیه دوم: دایره زنجیره‌ای ریز
حاشیه سوم: زنجیره بزرگ
حاشیه چهارم: زنجیره ریز

پس از محمود افغان، اشرف در سال ۱۱۳۷ جانشین وی شد. اشرف در جنگ مورچه خورت شکست خورد و فرار کرد و در راه به دست بلوچها کشته شد.

تصویر شماره ۱۰ نمونه‌ای از سکه یک عباسی اشرف افغان ضرب اصفهان
شماره موزه: ۹۱۰۰ (موزه رضا عباسی)
جنس: نقره
قطر: ۲/۵ سانتیمتر
وزن: ۴/۶۰ گرم

روی سکه: دست رد بر جلاله بود گناه داد تغییر
سکه اشرف شاه ۱۱۴۰
حاشیه اول: زنجیره ریز
حاشیه دوم: زنجیره درشت
حاشیه سوم: زنجیره ریز

روی سکه: ... زد شرق ایران چو قرص آفتاب

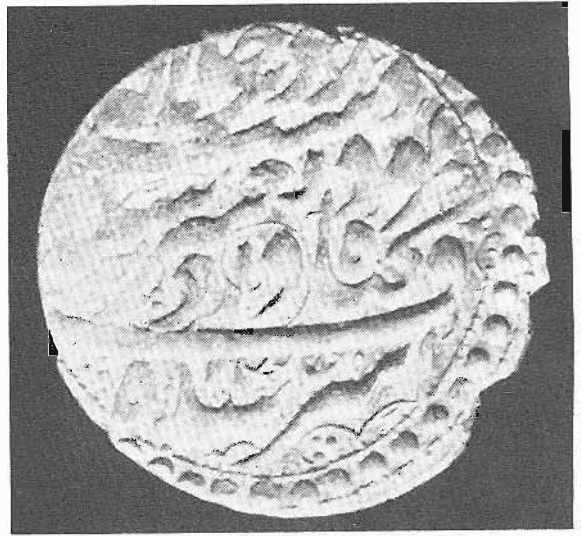
شاه محمود جهانگیر ... انتساب

ضرب اصفهان، قسمتی ساییده و ناخواناست. متن صحیح آن چنین بوده است:

موزه‌ها - شماره ۱۲

نام «صاحبقرانی» و «گیتی ستانی» و «اشرفی نادری»
ضرب شد. تصویر شماره ۱۱ نمونه‌ای از سکه‌های
نادری یا رویی نادر شاه می باشد.

تصویر شماره ۱۱
شماره موزه: ۹۲۵۳ (موزه رضاعباسی)
جنس: نقره
قطر: ۲/۲ سانتیمتر
وزن: ۱۱/۲۳ گرم
روی سکه: هست سلطان بر سلاطین جهان شاه شاهان
نادر صاحبقران

پشت سکه: جلوس میمنت مانوس دارالسلطنه اصفهان
حاشیه اول: زنجیره ریز
حاشیه دوم: زنجیره درشت
دو طرف زمینه سکه با نقش گل و برگ تزئین شده
سکه دارای پریدگی و کسری است.

نادر قلی از ترکان افشاریه به بهانه برگرداندن
سلطنت صفویه زمام امور را در دست گرفت. نادر شاه
نه تنها حدود ایران را بسط داد بلکه افغانستان را نیز
تسخیر کرد و کابل و قندهار را در سال ۱۱۴۹ گرفت و به
طرف لاهور جلو رفت. در دوران نادر شاه اگر چه دیگر
اصفهان پایتخت نبود، اما ضرابخانه همچنان در آن بر پا
بود و سکه ضرب می شد. در دوران افشاریه علاوه
بر سکه‌های رایج دوران صفویه، سکه‌های جدیدی به

پشت سکه: ضرب دارالسلطنه اصفهان ۱۱۵۳

حاشیه اول: دایره

حاشیه دوم: زمینه ساده

حاشیه سوم: دایره‌ای که کامل ضرب نشده
زمینه دو طرف با گل‌های ریز تزئین شده است

قطر: ۲/۱ سانتیمتر

وزن: ۴/۶۰ گرم

روی سکه: گشت رایج بحکم لم یزلی

سکه سلطنت بنام علی

ضرب اصفهان، ۱۱۶۰

حاشیه: خط و زنجیره، کامل ضرب نشده

پشت سکه: لا اله الا الله محمد رسول الله علی ولی الله

حاشیه: خط و زنجیره، کامل ضرب نشده

زمینه دو طرف با گل‌های ریز تزئین شده است.

تصویر شماره ۱۲

عادلشاه یا علیشاه برادر زاده نادر پسر ابراهیم خان
ظهیرالدوله، در مشهد به تخت نشست (۱۱۶۰ ه. ق) از
وی سکه نقره شاهی ضرب اصفهان به دست آمده
است. تصویر شماره ۱۲ نمونه‌ای از این گونه
سکه‌هاست.

شماره موزه: ۱۶۵۱۳

تصویر شماره ۱۳

کریم خان زند پسر ایناق خان که سالها به نام وکیل

الرعا یا نایب السلطنه شاه اسمعیل سوم حکومت

می‌کرد، در سال ۱۱۷۲ اعلام استقلال کرد و در سال

۱۱۹۲ به مرض سل درگذشت. کریم خان زند، شیراز را

به پایتختی انتخاب کرد. سکه‌هایی که در زمان

نایب السلطنه بودن وی در اصفهان ضرب می‌شد

عبارتی را که در تصویر شماره ۱۳ می‌توان دید بر خود

داشت.

شماره موزه: ۹۳۱۵ (موزه رضاعیاسی)

جنس: نقره

قطر: ۲/۷ سانتیمتر

وزن: ۴/۶۰ گرم

روی سکه: تا زرو سیم در جهان باشد

جنس: نقره

موزه‌ها - شماره ۱۲

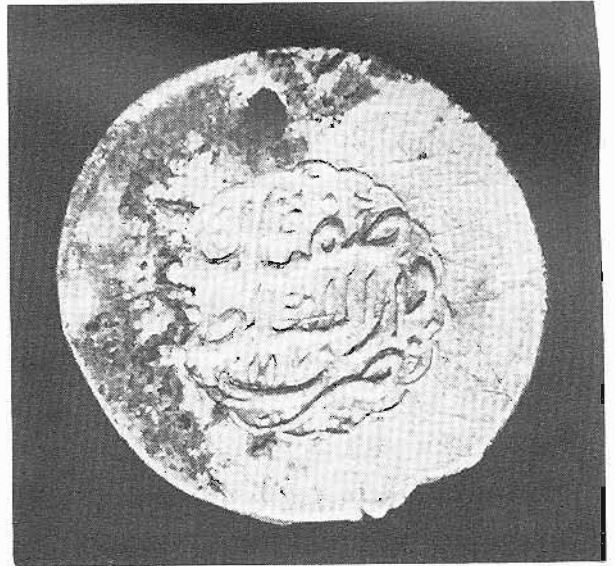
شماره موزه: ۹۳۶۴ (موزه رضاعباسی)

جنس: نقره

قطر: ۲/۳ سانتیمتر

وزن: ۴/۶۵ گرم

روی سکه: شد آفتاب و ماه زر و سیم در جهان
از سکه امام بحق صاحب‌الزمان
حاشیه: زنجیره‌ای که کامل ضرب نشده است

پشت سکه: ضرب دارالسلطنه اصفهان ۱۱۷۰ داخل
یک کادر مدور کنگره‌ای (این عبارت درون یک دایره
کنگره‌دار ضرب شده است)
حاشیه ساده
زمینه: دو طرف با نقش گل و برگ تزئینی

پشت سکه: یا کریم ضرب دارالسلطنه اصفهان ۱۱۷۸
مثن داخل کادری که بشکل ترنج است نوشته شده
حاشیه اول: ساده
حاشیه دوم: دایره
حاشیه سوم: زنجیره
ضرب حواشی ناقص است.
زمینه دو طرف سکه با گل‌های ریز تزئین شده است

تصویر شماره ۱۴ نمونه‌ای از سکه‌های کریم‌خان پس از
اعلام استقلال است که در اصفهان ضرب شده است.
این سکه‌ها پس از سال ۱۱۷۲ ضرب و نام کریم در
بالای سکه نقر شده است.

در دوران قاجاریه واحدهای اصلی پول ایران،
تومان، قران و شاهی بود، یک تومان معادل با ده قران،
یک قران معادل با بیست شاهی و هر شاهی معادل
پنج‌ده دینار بود. دو شاهی را صد دینار و چهار شاهی را
یک عباسی می‌خواندند. مسکوکات نقره شامل
سکه‌های یک قرانی و دو قرانی و پنج قرانی بود پائین‌تر
از سکه قران سکه نیم قرانی است که قیمت آن ده
شاهی و به سکه پنه‌باد مشهور بود، علاوه بر نیم قرانی،

دو نوع مسکوک کوچک نقره موسوم به سکه شاهی سفید که قیمتش از سه شاهی تا یک عباسی و دیگری سکه ربیعی با ارزش پنج شاهی معمول بود، ولی این دو سکه چندان رواجی نداشت و فقط در بعضی مواقع مانند عید مورد استفاده قرار می‌گرفت.

پشت سکه: ضرب دارالسلطنه اصفهان ۱۲۲۸
حاشیه: زنجیره، کامل ضرب نشده
زمینه دو طرف با گل‌های تزئینی

خط روی سکه‌های دوره قاجاریه نستعلیق و گاهی نستعلیق شکسته بود. زمینه سکه‌ها معمولاً با نقش گل و برگ تزئین می‌شد. از این دوران از محمدحسن خان، آغا محمدخان، فتحعلی شاه، محمدشاه و ناصرالدین شاه سکه‌های ضرب اصفهان به دست آمده که به معرفی نمونه‌هایی که در دسترس بوده است می‌پردازیم.

تصویر شماره ۱۶ نمونه دیگری از سکه‌های فتحعلی شاه ضرب اصفهان می‌باشد
شماره موزه: ۱۰۰۹۴ (موزه رضاعباسی)
جنس: نقره
قطر: ۲/۵ سانتیمتر
وزن: ۱۱/۶ گرم

تصویر شماره ۱۵ نمونه‌ای از سکه یک تومانی فتحعلی شاه است

شماره موزه: ۲۰۳۵ (موزه رضاعباسی)

جنس: نقره

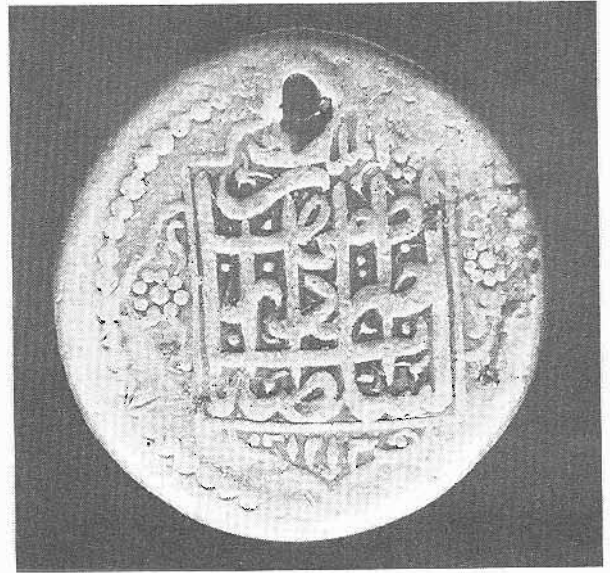
قطر: ۲/۱ سانتیمتر

وزن: ۶/۱۹ گرم

روی سکه: السلطان ابن السلطان فتحعلی شاه قاجار
حاشیه: زنجیره، کامل ضرب نشده

روی سکه: آمده سکه شاهی بزر از فتحعلی
 زمینه: گل‌های تزئینی
 حاشیه: زنجیره، قسمتی ضرب نشده و ساییدگی دارد

پشت سکه: الملک ضرب دارالسلطنه اصفهان ۱۲۱۳
 تمام متن نوشته داخل یک تریج قرار دارد
 حاشیه: زنجیره، که به علت کسامل ضرب نشدن و
 ساییدگی قابل رؤیت نیست
 با ظهور اسلام تقر تصویر پادشاهان بر روی سکه
 ممنوع شد در این دوران ما شاهد یکی از جالب ترین
 انواع سکه‌ها هستیم با تصویر فتحعلی شاه

تصویر شماره ۱۷
 شماره موزه: ۱۲۱۴ د. ک (موزه ملی ایران) نگاه علوم انسانی تزئینی است. سکه دارای ساییدگی است.
 جنس: نقره

تصویر شماره ۱۸

محمد شاه پسر عباس میرزا بار اول در سال ۱۲۵۰ ه. ق در تبریز و سپس در همان سال در تهران به تخت نشست و در سال ۱۲۶۴ در سن ۴۲ سالگی فوت کرد کنیه وی «غازی» بود. نمونه‌ای از سکه او در تصویر شماره ۱۸ دیده می‌شود.
 شماره موزه: ۱۰۱۵۴ (موزه رضاعباسی)

قطر: ۲/۳ سانتیمتر
 وزن: ۳/۵ گرم
 روی سکه: تصویر فتحعلی شاه، شمشیر به کمر، دو زانو به تخت نشسته، با ریشی بلند و تاجی بر سر، در سمت چپ داخل یک تریج نوشته شده فتحعلی شاه ۱۲۴۸ حاشیه: زنجیره، کامل ضرب نشده و دارای ساییدگی است

پشت سکه: دارالسلطنه اصفهان داخل یک دایره زنجیره و زمینه با نقش گل و برگ تزئینی، این دایره داخل یک مربع قرار دارد. در چهار طرف مربع نقش برگ

۱- در کتاب سکه‌های شاهان اسلامی ایران ص ۲۹ آقای نرابی ضابطی من روی سکه را چنین خوانده‌اند: سکه پور آمده شاهی از فتحعلی

جنس: نقره

قطر: ۲ سانتیمتر

وزن: ۵/۳ گرم

تصویر شماره ۱۹

پس از محمدشاه ناصرالدین میرزا که در این تاریخ شانزده سال بیشتر نداشت و در تبریز مقیم بود به تهران آمد و به سلطنت رسید. او میرزا تقی خان امیرکبیر را به صدارت برگزید. تصویر شماره ۱۹ نمونه‌ای از سکه‌های اوست.

شماره موزه: ۱۰۲۴۴ (موزه رضاعباسی)

جنس: نقره

قطر: ۱/۶ سانتیمتر

وزن: ۲/۳ گرم

روی سکه: شاهنشاه انبیا محمد ۱۲۶۱

حاشیه اول: دوایر ساده

حاشیه دوم: نقش برگهای تزئینی

زمینه با گل و برگ تزئین شده است

روی سکه: السلطان ابن السلطان ناصرالدین شا...

پشت سکه: ضرب دارالسلطنه استنبان ۱۲۶۱

حاشیه اول: دو دایره ساده

حاشیه دوم: برگهای تزئینی

زمینه با نقش گل و برگ تزئین شده است

قسمتی از حاشیه دو طرف کاملی ضرب نشده است

قسمتی ضرب نشده است.
زمینه دارای تزئینات گل و برگ
پشت سکه: ضرب دارالسلطنه اصفهان ۱۲۸۴
زمینه دارای تزئینات گل و برگ
حاشیه اول: دو نوار کنگره‌ای
حاشیه دوم: زنجیره درشت
قسمتی از آن ضرب نشده است.

ناصرالدین شاه در اوایل سلطنت، لوازم ضرب سکه را از اروپا وارد کرد و تأسیس ضربخانه در تهران از اقدامات امیرکبیر بوده است. پیش از ایجاد ضربخانه، هر یک از شهرها به طور جداگانه سکه‌های مورد نیاز خود را ضرب می‌کردند. این سکه‌ها از نظر عیار و وزن با یکدیگر متفاوت بودند، لیکن با ایجاد ضربخانه و ماشینی شدن سکه‌ها، تهران محل ضرب سکه شد. مسکوکات، عیار و وزن ثابتی پیدا کردند. ناصرالدین شاه، آقا محمدابراهیم آبدارباشی امین السلطان را به ریاست ضربخانه گماشت. سکه‌های جدید نقره که ضرب شد به قران امین السلطانی شهرت یافت. پس از او ریاست ضربخانه به حاج محمدحسن اصفهانی واگذار و اداره ضربخانه به وزارت مالیه سپرده شد. پس از آنکه بانک شاهنشاهی ایران ایجاد شد، اداره ضربخانه در دست بانک مزبور قرار گرفت و در زمان مظفرالدین شاه، در سال ۱۳۱۳ ضربخانه به وزارت داخله منتقل شد و با تأسیس وزارت خزانة در سال ۱۳۱۳ و ۱۳۱۴ این مهم به دست مرتضی قلی خان صنایع الدوله سپرده شد و این وضع تا زمان مشروطیت ادامه داشت. از این رو ولایت اصفهان نیز تابع نظام جدید ضربخانه شد.

منابع و مآخذ

- ۱- اقبال آشتیانی، عباس. تاریخ مفصل ایران. به کوشش محمد دبیرسیاقی، تهران، کتابخانه خیام، (بی تا)
- ۲- الٹاریوس آدام. سفرنامه آدام ارلٹایوس. ترجمه احمد بهپور، تهران، ابتکار، ۱۳۶۳
- ۳- باستانی یاریزی، ابراهیم. سیاست و اقتصاد عصر صفوی. تهران، صنی علیشاه، ج ۲، ۱۳۵۷.
- ۴- تاورنیه، ژان باتیست. سفرنامه تاورنیه، ترجمه ابوتراب نوری با تجدید نظر کلی و تصحیح دکتر حمید شیرانی، تهران، کتابخانه سنائی و کتابفروشی تأیید اصفهان، (بی تا).
- ۵- ترابی طباطبائی، سیدجمال. سکه‌های شاهان اسلامی ایران. تبریز، اداره کل فرهنگ و هنر آذربایجان شرقی، ج ۲، ۱۳۵۰.
- ۶- ترکمان، اسکندربیگ. تاریخ عالم آرای عباسی، تهران، امیرکبیر، ج ۲، ۱۳۵۰.
- ۷- جمالزاده، سیدمحمدعلی. گنج شایگان، تهران، کتاب تهران، ۱۳۶۲.
- ۸- شمیم، علی اصغر. ایران در دوره سلطنت قاجاریه: قرن سیزدهم و نیمه اول قرن چهاردهم هجری قمری. تهران، کتابخانه ابن سینا، ۱۳۴۲.
- ۹- عبسوی، چارلز. تاریخ اقتصادی ایران در عصر قاجار (۱۳۳۲-۱۲۱۵ ه.ق). ترجمه یعقوب آژند، تهران، نشر گستره، ۱۳۶۲.
- ۱۰- فرح‌بخش، هوشنگ. سکه‌های ضربی (چکشی) ایران. المان، نوین هرج‌بخش و پسران، ۱۳۵۴.
- ۱۱- فلسفی، نصرالله. زندگانی شاه عباس اول. تهران، کیهان، ج ۳، ۱۳۳۹.
- ۱۲- لنین یول، استانی. طبقات سلاطین اسلام. ترجمه عباس اقبال آشتیانی، تهران، دنیای کتاب، ۱۳۶۳.